

TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONTOK SZERVEZÉSE UNESCO TÁMOGATÁSSAL

P 3314 La contribution de l'Unesco au développement des centres de documentation scientifique et technique. - B. Unesco Bibl. 19. vol. 1965. 1. no. 2-24. p. 2 t.

Az Unesco hozzájárulása tudományos és műszaki dokumentációs központok szervezéséhez és működésük biztosításához. Eddig 12 ilyen központot hívtak létre Ázsiában, Afrikában és Latin-Amerikában. A cikk az eddig elvégzett munkát és a jövő feladatait vessi számba.

6:207

(10-11)
(1.51)

Huszonegy ország 40 szakembere vett eddig részt abban a vállalkozásban, amelynek keretében az Unesco természettudományos és műszaki dokumentációs központok felállítását kívánja elősegíteni szerte a világon. A kiküldött szakemberek rendszerint 3-5 évet töltenek az illető országban. Ez alatt az idő alatt megszervezik és üzembehelyezik a központokat és kiképezik azt a helyi személyzetet, amely - távozásukkor - helyüket elfoglalhatja. Az Unesco segítése nemcsak személyzet kölcsönzésére, hanem berendezés, folyóirat-előfizetés, könyvvásárlás céljaira szolgáló kölcsön nyújtására is kiterjed. Egyébként az épület, berendezés, személyzet költségei általában az illető államot terhelik. Ilyen Unesco segítséggel befejezést nyert már a dokumentációs és tájékoztató központ felállítása és működésének elindítása Belgrádban, Kairóban, Karacsiban, Manilában, Mexikóban, Montevideóban, Uj-Delhiben és Rio de Janeiróban. B ingkokban, Dzsakartában, Havannában, Söulban még jelen van az Unesco missziója, ott ui. nem fejeződött még be a helyi személyzet kiképzése. A cikk az ilyen központok szervezése és elindítása terén szerzett tapasztalatokat összegezi.

A központok gyűjtőköre általában a matematikára, csillagászatra, geofizikára, fizikára, kémiára, geológiára, biológiára, műszaki tudományokra, mezőgazdaságra, állatorvos- és orvostudományokra terjed ki. Előfordul azonban, hogy egyes országokban változtatást eszközölnek ezen a téren. Így pl. a belgrádi központ - a jugoszláv kormány határozott kívánságára kizárólagosan az ipart érdeklő dokumentációval foglalkozik, Bangkokban viszont - a felsorolt szakterüle-

teken felül - a közgazdaságtudományt, illetve a társadalomtudományt is dokumentálják.

A központok állományának főanyaga: folyóirat és könyv. A sorrend itt szinte fontossági értékrendet jelent, mert a folyóiratok a legtöbb szakterületen az állomány keresettebb és fontosabb részét alkotják.

A folyóiratokra való előfizetés tekintetében a központok - a költségvetési keret korlátozott volta miatt - kétféle gyakorlat között választhatnak: vagy a lehető legtöbb kurrens folyóiratot járattják s ezzel lemondanak a folyóiratok régebbi évfolyamainak beszerzéséről, - vagy pedig beérik kisebb számú kurrens folyóirattal, ezeknek azonban régebbi évfolyamait is iparkodnak megszerezni. Mivel fotókópiák alakjában ma már szinte mindenütt megszerezhetőek a régebbi évfolyamokban közzétett cikkek is, a központok inkább az első eset javára szoktak dönteni. E mellett a megoldás mellett szól egyébként az a körülmény is, hogy kb. öt évbe telik, amíg az ujonnan felállított központ működése kerékvágásba jön, arra az időre pedig a felállításakor megrendelt folyóiratok állománya már ugyanis öt évfolyamot tesz ki.

Természetesen az ujonnan felállított központok első feladata - a felesleges duplumok elkerülése végett - annak megállapítása, milyen folyóiratokat járatnak már az illető ország könyvtárai. Ez történhetik a ritkán meglevő központi katalógusok, az egyes könyvtárak katalógusai, vagy maguknak az állományoknak megvizsgálása útján. A hiányzó folyóiratok közül a megfelelők kiválasztásában a központok leendő felhasználóit (kutatókat, professzorokat stb.) is szóhoz szokták juttatni. A másodfoku kiadványok, (pl. a referáló lapok) természetesen mind az előfizetendő folyóiratok jegyzékében szerepelnek.

Mind a folyóiratok, mind a könyvállomány tekintetében az olvasók a lehető legtöbb kedvezményt élvezik. Mindennapos (napi 10-12 órára terjedő) nyitvatartás, a lehető legkevesebb adminisztráció, szabadpolc-rendszer, korlátlan számú kölcsönzés stb. szolgálja a mennél szélesebb körű és mennél intenzívebb tájékoztatási szolgáltatás megvalósítását.

A központok a folyóiratok tartamára többféle módon hívhatják fel olvasóik figyelmét. Litografált, vagy mikrofilmre felvett cikk-cimjegyzéket, cédulákra irt cikk-kivonatokat küldhetnek szét, vagy pedig bulletinokban közölhetik a beérkező folyóiratok cikkeinek címét. Ez az utóbbi eljárás vált általánossá az Unesco segítségével felállított központok körében. A kivonat-szolgáltatással több helyen, ahol kísérleteztek vele, személyzet, idő és pénz hiányában fel kellett hagyni. Így általában beérik azzal, hogy a bulletinokban a folyóiratok cikkeinek címét s helyi nyelvű fordítását hozzák. (Uj-Delhiben a helyi nyelv he-

lyett a cikkek angol, Kairóban pedig angol, illetve francia fordításban kerülnek a jegyzékbe.)

A fordítók többnyire külső szakemberek, akik a lefordított cikkek száma szerint részesülnek díjazásban. "Társadalmi munkában" dolgozó fordítók alkalmazásával fel kellett hagyni, mert nem lehetett tőlük sem a szükséges rendszerességet, sem pontosságot megkívánni. A fordítók nyolcadrét formátumu előre elkészített formulát kapnak, amelyre rá van már gépelve a cikk címe eredeti nyelven, a szerző neve, a folyóirat rövidített címe, kötetszáma, évfolyama s a cikk első oldalszáma. A fordító csak a cím fordított szövegét írja reá, a cikk utolsó lapjának számát tünteti fel rajta s a jobb felső sarokban, erre kijelölt keretben, betű- és szám-kóddal jelzi a cikk számszámát. (A szerző részletesen ismerteti a mexikói, a kairói és az új-delhi központ bulletinjét.)

A dokumentációs központok olyan szoros nemzetközi együttműködésre léptek egymással, hogy a legtávolabbi helyen is megkaphatja az olvasó bármelyik olyan cikknek a szövegét, amelyre az illető ország központjának bulletinje felhívta a figyelmét. A másolat lehet vagy fénymásolat, vagy mikrofilm. Az utóbbinak előnye a takarékos tárolásmód, expedálás, hátránya, hogy leolvasó-berendezés kell hozzá. Az Unesco nagyban hozzájárult a mikrofilm-berendezések terjesztéséhez. Bármilyen legyen is a másolás módja, az egyes dokumentációs központok másoló részlegének minden dokumentum-másolat iránti igényt ki kell tudnia elégíteni.

A bibliográfiai szolgáltatás állhat egyszerű címjegyzékből, de tartalmazhat tartalmi kivonatokat csak az eredeti nyelven, vagy adhatja ehhez a helyi nyelvű fordítást is, - készülhet kérésre, de készülhet a központ kezdeményezésére is.

A központok számára komoly problémát jelent az idegen nyelvű cikkek fordítása. Nehéz ui, az ázsiai, afrikai országokban a megfelelő szaktudással rendelkező fordító-gárda összeállítása. A nyelveket beszélő kevés számú idegenre kell legtöbbször támaszkodni. Kívánatos lenne nagy nemzetközi fordítóközpontok felállítása, részint a felesleges kettősség elkerülése, részint pedig költségcsökkentés végett. Mexikóban és Manilában nyelvtanfolyamot is szerveztek (német, angol, francia, illetve német, spanyol nyelvből). A cél itt nem annyira a beszélt nyelv elsajátítása, mint inkább a műszaki szövegek megértése volt. A legnagyobb érdeklődés egyébként jelenleg az orosz nyelvű cikkek fordítása iránt mutatkozik, második helyen a német nyelvűeké áll.

A fenti elsődleges szolgáltatásokon felül sok helyütt - a megfelelő intézmény hiányában - olyan feladatkört is el kell a központoknak látniuk, ami nem tartozik feladatkörükbe. Ilyenek pl.: nemzetközi kiadványcsere, könyvtáros- és

dokumentálóképzés, a dokumentációs központ jövőző helyi személyzetének kiválasztása, szaktanácsadás a tudományos folyóiratok szerkesztésére, a helyi szakfolyóiratok jegyzékének publikálása, központi katalógus felállításának elindítása stb.

Ingyenesek legyenek-e a szolgáltatások? A válasz reá: ne legyenek ingyenesek. Egyrészt, mert az ingyenes szolgáltatásokat általában kevésbé szokták megbecsülni, másrészt mivel a központnak magának is kell a külföldi szolgáltatásokért fizetnie.

Gondot kell fordítani arra is, hogy ismertté váljék a központ működése. Napisajtó, folyóiratok, brosurák, röplapok, konferenciákön való ismertetés, a kiadott bulletin sokféle való szétküldése, rádió, televízió, mind jó eszköz az intézmények iránti figyelem felhívására.

KÉSZÜLŐ UNESCO-KIADVÁNYOKRÓL

A Comité Consultatif International de Bibliographie, de Documentation et de Terminologie ajánlására az Unesco szerződést kötött az alábbi munkák elkészítésére:

1. A FID-del az ETO 37 Nevelés szakjának revíziójára és publikálására. A munka időben elkészült és az ideiglenes kiadás sokszorosított formában az illetékes szakemberek elé kerül. Az ő véleményük alapján készül majd el a végleges kiadás. Ideiglenes -angol vagy francia nyelvű- példány a FID-től igényelhető.

2. Az Union des Associations Internationales-lal kötött szerződés értelmében elkészítik a nemzetközi kongresszusok teljes jegyzékét. Az ugyancsak az Unesco segítségével az UAI kiadásában 1960-ban megjelent s az 1681-1899-es korszakot felölelő első címjegyzék folytatásaképpen most elkészült az 1900-1919-es korszakra vonatkozó címjegyzék. A bilingvis kiadvány (cím: Les congrès internationaux: liste complète) az UAI-tól igényelhető, a következő címen: 1 rue aux Laines, Bruxelles, Belgique.

3. A Társadalomtudományi Dokumentáció Nemzetközi Bizottságával (Comité International de Documentation dans les Sciences Sociales) kötött szerződés értelmében elkészült az Unesco által 1958-ban publikált "Étude des bibliographies courantes de publications officielles) kiegészítése (Supplément), amelyet a Bulletin de l'Unesco a l'intention des Bibliothèques-ben fognak publikálni.

4. I. Poerbawasi-val (Djakarta) kötött szerződés értelmében elkészült az indonéz nemzeti bibliográfia (Bibliographie indonésienne nationale) 1945-1963-as kötete, valamint az indonéz nevek katalogizálási szabályzata (Code de catalogage des noms indonésiens). Mind a két munkát később fogja közreadni a szerző. (Bibliogr. Doc. Termin. 5.vol. 1965. 2.no. 31-32. p.)